

Эстрадалық вокал техникасын оқытудағы педагогтың кешенді жұмысы

Мухамеджанова Айжан Болатбековна
Қазақ ұлттық өнер университетінің
ПЦК «Эстрада өнері» оқытушысы

Қазіргі уақытта Қазақстанның оқушылар музыкалық педагогикасының назары музыкалық білім мен оқушы тәрбиесіндегі жаңа тәсілдерді іздеуге бағытталған. Өскелең ұрпақ арасында вокалдық және хор өнерін дамыту мәселесі ерекше маңызға ие. Өкінішке орай, қазіргі уақытта оқушыларды хормен тәрбиелеу айтарлықтай дағдарысты бастан кешуде. Бұл мақалада өзімнің эстрадалық вокал сабағында кешенді жұмыстардың бірнеше түрлерін сіздерге ұсынамын.

Сабақтар қос функцияны орындайтын ән айтудан басталады:

- дауыс аппаратын қыздыру және баптау;

-сұлулық пен мәнерлілік, дауыс дыбысталуы үшін вокалдық дағдыларды дамыту.

Сабақтың ұзақтығы 20-25 минуттан аспауы керек. Ән айту диапазонның орталық бөлігінен басталуы керек. Таза интонация болуы керек, жаттығулар белгілі бір техникалық міндеттер мен мақсаттарға бағытталған.

Жұмыстың негізгі принципі - қарапайымнан күрделіге дейін. Арттыру үшін оқушылардың ән айтуға деген қызығушылығы, олардың вокалдық дағдыларын дамыту және шоғырландыру үшін (интонация тазалығы, дыбыс шығару, ансамбльдік ән айту, дикция, тыныс алу) жұмыста әртүрлі әдістерді қолдануға тырысады. Тереңдетілген жұмыс нысаны ретінде оқытудың бастапқы кезеңдерінде кіші топтар бойынша сабақтар өткізіледі (бақылау, қадағалау, салыстырмалы талдау, қорытындылар, одан әрі қызмет түрлерінің өзгеруі және т.б.).

Бірінші топқа, әдетте, нашар интонацияланған оқушылар кіреді, екіншісі-жақсы дыбыс. Бірінші кіші топтағы музыкалық материалды жақсы игеру үшін олар материалды қарапайым түрде береді, мысалы, тек жоғары дыбысты ғана емес, сонымен қатар әуезді естуді де дамытады, бұл нашар еститін оқушылар үшін маңызды емес.

Сонымен қатар, олар музыкалық сабақтарға көбірек көңіл бөледі жеке жұмыс. Оқушыларда бұрын қалыптасқан жоғары және төмен дыбысы туралы түсінік. Жүргізілген жұмыстың нәтижесінде бірінші топтың оқушылары жоғары дыбыстарды таза айта бастады, нота дыбысына дейін дауыспен жете бастады. Сөзбен және сөзсіз, дауыстап ән айту оқушыларға үлкен рахат сыйлайды. Сабақта оқушылардың көңіл-күйі вокалдық деректерді игерудің маңызды факторы.

Мен үшін ең маңызды міндеттердің бірі – оқушының ән айтуға деген қызығушылығын ояту сонымен бірге жұмысқа деген сүйіспеншілікті ояту. Үйренудің алғашқы кезеңдерінде әндер сүйемелдеуді пайдаланбайды, тек әуен ойнайды немесе оны ересек адамның дауысынан есте сақтауды ұсынады. Ал болашақта фортепиано сүйемелдеуінсіз әуендер ойнатылады. Әнді үйрену кезінде келесі әдістемелік әдістер қолданылады: олар қиын әуезді бұрылыстарды жоғалтады, музыкалық сүйемелдеусіз ән айтады, ырғақты қиын жерлерді (нүктелі ырғақ) ұрады, сонымен бірге оқушыларға мәтін мен әуенді игеруге көмектеседі.

Мен әр оқушыға арналған репертуарды жеке-жеке таңдаймын немесе тыныс алудың басқа түрі, дауысты қалыптастыруға ықпал ететін әншілік аппараттың жасына, жынысына, физиологиялық құрылымына және басқаларына негізделген әншілік тонды дамытуда дыбыс шығару әдісін қолданамын. Бастауыш вокалистерге арналған жаттығулар Ән айту тынысымен жұмыс істеуге арналған жаттығулар кешені

Оқытудың алғашқы кезеңдерінде өте аралас қолдану керек кеуде қуысы да, диафрагма да әртүрлі қатынаста қатысатын тыныс алу түрі. Өзіне қолайлы тыныс алу техникасын іздейтін вокалист ең алдымен тыныс алудың дәстүрлі түрлеріне жүгінеді. 2-3 минут орындау ұсынылады.

Біз сабақты тыныс алу жаттығулары мен ән айтудан бастаймыз. Бірінші жаттығу "шам". Парақшаны алыңыз, әр жапырақтың бұрышы-шамның жарығы. Мұрын арқылы терең тыныс алу керек және оны сөндірмеу үшін ұзақ, бірақ көп емес, "жарыққа" үрлеу арқылы аузыңызбен ақырын дем шығару керек. Іштің жаттығуларына арналған келесі жаттығу: іштің белсенді қозғалысы, дем алған кезде біз ішті "шығарамыз", дем шығарған кезде тартамыз, ал иықтар көтерілмеуі керек.

Қысқа дем шығару

Сіз өткір, қысқа дем шығарудан бастауыңыз керек. Шыдап кейіннен осы үзіліс үшін сіз дем алғыңыз келетін сәтті күтуіңіз керек.

Тек осы жағдайда тыныс алу органикалық түрде дұрыс орындалады: көлемі бойынша жеткілікті терең және оңтайлы.

Жаттығу 1. "Иығыңызды құшақтаңыз".

Бастапқы ұстаным-тікелей тұрыңыз, деммен жұту

кезінде, дем шығару кезінде өзіңізді иығыңыздан құшақтап алаңыз (бұл жаттығуды 8 рет қайталаңыз).

Жаттығу 2. "Насос".

Бастапқы позиция-тік тұрыңыз, енді сәл төмен қарай сүйеніңіз, артқы жағы дөңгелек, қолдары төмен. Дем алуда аздап көтеріліңіз, содан кейін поклонмен бір уақытта дем алыңыз (бұл жаттығуды 8 рет қайталаңыз).

Жаттығу 3.

Төменгі қабырғаларды созған кезде қысқа тыныс алу, тыныс алуды кешіктіру, баяу дем шығару. Бұл ретте әншілер төменгі қабырға қалыпта сақтап қалуға ұмтылып демді ішке тарту.

Жаттығу 4. (жаттығуды белсенді сыбырлап орындау).

Төменгі қабырғаларды созған кезде қысқа тыныс алу, кешіктіріп тыныс алу, дирижер қолының жұмсақ шабуылмен бір дыбысты айтып, оны біркелкі және орташа дауыспен тартыңыз. Алдымен дыбыс 2-3 секундқа созылады, содан кейін біртіндеп созылады. Төменгі қабырға тіркеледі қалыпта демді ішке тарту. Оқушылардың өмірін қорғау шығармашылық процестің бөлігі болып табылады.

Қажетті жағдайларды қамтамасыз ету үшін бірқатар талаптар орындалады:

- оқу бөлмесі жарқын, кең, жақсы желдетілетін;
- сабақтарда ойын жаттығуларын қолдана отырып, босаңсыту жаттығуларын өткізу әдістемесі;
- дауыс аппаратына негізсіз жүктемелерге жол бермеу;
- оқушылармен жеке гигиена ережелерін сақтау, ережелер туралы әңгімелер жүргізу көшеде, қоғамдық орындарда және үй-жайларда мінез-құлық тәрбиесін өткізу;
- орташа жас (жұмыс) диапазондарын сақтау.

Кейін тыныс алу жаттығуларын (распевание) өткізілу қажет.

Жаттығу 1. Бірінші ән бір дыбыста болады, дәл қалыптасады интонация және унисон: "О, қандай үй үлкен", үлкен кіші топ үшін буындарды қолдану қиынырақ, приимер: "ма – ма – ми – мо – му".

Жаттығу 2. Келесі ән үш дыбыста: "ре-ре-ре-ре – ми-ре-ре дейін". Жаттығуды біртіндеп бастауға болады (екі нотадан бастап, төменгі және жоғарғы жағындағы диапазонды 2-3 нотаға дейін кеңейте отырып, жартылай тондар мен үштіктерді жоғары, төмен жылжытыңыз).

Жаттығу 3. Қарама-қарсы дыбыстық зерттеулер-

staccato: кішкентайлар үшін ойын түрінде ән айтуды ұсыну қызықты болуы үшін, олар кішкентай күшіктер екенін елестетіп, анадан сүт сұрайды, үштілділік бойынша ән айтады: "af – af-af - af - af – af", аға буын үшін "le – o – o – o – o "немесе"Ми – и – и – и-и".

Кез-келген жаттығудың сәттілігі оны ақылмен қалай құруға байланысты (яғни, алдымен әрекет басы туралы ойлайды-содан кейін дауыс әрекеттің өзін орындайды). Жаттығудың орналасқан жерін бірнеше рет оқып, тындап, ақылмен елестету керек. Осыдан кейін ғана жаттығуларды дауыспен сынап көру керек.

Резонатор сезімдерін қалыптастыруға арналған жаттығулар. Әрі қарай сабақ барысында резонаторларға назар аудару керек. Резонаторлар-бұл адам ағзасындағы табиғи қуыстар: кеуде резонаторы (өкпе, трахея, бронхтар), бас (ауыз қуысы, назофаринс) және орталық (көмей). Резонаторлардың жұмысы дауыстың максималды бояуын қамтамасыз ету үшін дауыстың ортасында сөйлеу керек.

Дауыс орталығы - бұл дыбыс диапазонындағы нота дауыс аппаратының ең аз кернеуі. Ол «босаңсыған дауыспен» анықталады. Дауыс орталығы қатты ән айту арқылы күшейтіледі және орталық дауыстық нотада мәнерлеп оқу.

Бұл жаттығулар "мылжыңға"(мычание) негізделген, яғни орындалады "м" дыбысындағы интонация. Егер ән айту кезінде оқушы "м" дыбысын қалыптастыру үшін қажетті жерге бірден еңбесе, онда "н" дыбысында ән айту керек. Содан кейін бір дыбыстың дыбысын екіншісіне жақындату үшін осы екі дыбысты ауыстырыңыз. Жақ пен тілді қыспау маңызды.

Дыбыс жұмсақ, жеңіл және қысылмаған және мәжбүрленбейтініне көз жеткізу керек. Көмек ретінде сіз кеңес бере аласыз: дыбысты терілген ауамен бірге "үрлеменіз". Керісінше, ән айту кезінде үнемі тыныс алу сезімі болуы керек, әнші дыбыстың одан емес, "оған" енгенін елестетуі керек, және бұл сезім тек "мылжыңмен" ғана емес, ән айту кезінде де болуы керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Агин М.С. Дауыстың кемшіліктері және оларды жеңу жолдары.//–1986ж.
2. Апраксина О. А. Оқушылар дауысын дамыту әдістемесі. //– 1983ж.
3. Арчаникова Л. Г. Мамандығы-Музыка мұғалімі. //– 1984ж.